

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI INTELLEKTUAL RIVOVLANISH
JARAYONIDA ERTAK TERAPIYASIDAN FOYDALANISH**

Sultanov Turdali Muxtaraliyevich

Boshlang'ich ta'lim fakulteti dotsent v.b.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Paxriddinova Sevinch Bahodir qizi

Boshlang'ich ta'lim fakulteti

4- bosqich talabasi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya: *Ertak terapiyasi asosida o'quvchilarda ertak tuzishda va ularda shakillanyotgan tarbiyani to'g'ri yo'naltirish hamda psixologik muomolarini bartaraf etishda ertak terapiyasidan foydalashin yoritilib beriladi.*

Katil so'zlar: *Ertak terapiyasi, psixo-tuzatish, psixo emotional, dars, ertak, qo'rquv, didaktika, Psixokorrektiv, diagnostika*

Ertak terapiyasi uchun ertaklar maxsus mo'ljallangan psixo-tuzatish va meditation ertaklar tanlanadi. Ko'pincha psixologlar bolaga o'zi ertak yozishni taklif qilishadi . O'quvchi tomonidan va o'quvchi uchun ertak yozish bu ertak terapiyasini asosiy qismi hisoblanadi. Ertak orqali o'quvchi o'zi bilmagan xolda ko'plab muomolarini aytib beradi. Bu o'qtuvchiga o'quvchini ichida nima savol qiynayotgani topishda yordam beradi. Ertak yaratishni o'quvchi istamasligi ham mumkin. Bu holatda qanday yo'l tutiladi? Asosiy ertak yaratuvchi o'qtuvchi zimmasida bo'ladi. O'quvchini kayfiyatiga qarab uni ham asta sekin ertakni ichiga olib kiradi. O'quvchini kayfiyati yaxshilangan bo'lsa uni biron bir qahramon sifatida tasavvir qildirish lozim. Bu orqali bolada tug'ilgan tug'ular aniqladi. O'qituvchi boshqaruvda , Yani ertak yaratishda o'qtuvchi ishtirok etmoqda. Bu vaziyatda boladagi salbiy hislarga ijobiy yo'nalishdagi qahramonlarni ertaga olib kirishi lozim o'qituvchi. Bu orqali o'quvchiga sezridmasdan uni muomoli vaziyatiga yechim beriladi.

Ertak terapiyasida ertaklar individual o'quvchini muommolariga qarab tuziladi. Bunda ahamiyat qaratiladi:

1 Odatda, bolalar uchun ertak terapiyasida ertaklar individual bolalar muammolariga qarab tuzilgan: 1. Qorong'ulikdan qo'rqish, tibbiy idoradan qo'rqish va boshqa qo'rquvlarni boshdan kechiradigan bolalar uchun ertaklar. 2. Giperaktiv bolalar uchun ertaklar. 3. Agressiv bolalar uchun ertaklar. 4. Jismoniy ko'rinishlarga ega xulq-atvor buzilishidan aziyat chekadigan bolalar uchun ertaklar: ovqatlanish muammolari, siydik pufagi muammolari va boshqalar; 5. Oilaviy munosabatlarda muammolarga duch kelgan bolalar uchun ertaklar. Ota-onalar ajrashgan taqdirda. Yangi oila a'zosi kelganda. Bolalar boshqa oilada ular yaxshiroq bo'ladi deb o'ylashganda. 6. Muhim

odamlar yoki sevimli hayvonlar yo'qolgan taqdirda bolalar uchun ertaklar. I. To'liq ertak darslarini boshlashdan oldin bolalarni to'g'ri o'tirish, dam olish, his qilish, ko'rsatmalarga amal qilish qobiliyatini o'rgatish kerak. Buning uchun uchta yengillik texnikasi mavjud: a) kuchlanishdan farqli ravishda yengillik; b) diqqatni nafas olishga qaratgan holda bo'shshish; v) dam olish - meditatsiya.

Ertak qanday yaratiladi?

Ertak bilan ishlash quyidagicha qurilgan: 1) ertakni o'qish yoki aytib berish; uning muhokamasi. Bundan tashqari, munozarada bola o'z fikrini bildirishi mumkinligiga ishonch hosil qilishi kerak, ya'ni. nima desa ham qoralamaslik kerak. 2) bola uchun eng muhim parchaning rasmi; 3) dramatisatsiya, ya'ni. rollarda ertak o'ynash. Bola intuitiv ravishda o'zi uchun "shifobaxsh" rolni tanlaydi. Va bu erda ssenariy muallifi rolini bolaning o'ziga berish kerak, keyin muammoli daqiqalar, albatta, yo'qoladi. Darsdagi effektga ertak tasvirining uchta komponenti, ertak muhiti kombinatsiyasi orqali erishiladi: ertakning musiqiy qiyofasi, ertak makonining tasviri (yorug'lik effektlari), haqiqiy hikoya. ertak va stol teatrda ertak qahramonlarining namoyishi.

Ertak turlari ham mavjud. Ertak turlari: Didaktik (o'quv vazifasi shaklida, ya'ni. bolaga yangi tushunchalar (uy, tabiat, oila, jamiyatdagi xatti-harakatlar qoidalari) haqida gapiriladi. Meditativ (Psixo-emotsional stressni engillashtirish uchun), bolalar rasm chizishadi, yozishadi, o'ynashadi, tabiat tovushlarini tinglashadi, gilamda yotishadi va orzu qilishadi - tasavvur qilishadi - "sehrgarlik qilish". Psixoterapevtik (ruhni davolash uchun, bosh qahramon "Men", mehribon sehrgar tasviri bilan) bolalar rasmlar chizadilar, qo'g'irchoqlar yasashadi va spektakllarni qo'yishadi. Psixokorrektiv (bolaning xulq-atvoriga yumshoq ta'sir qilish uchun) muammoli ertakni muhokama qilmasdan o'qiymiz, bolaga o'zi bilan yolg'iz qolish va o'ylash imkoniyatini beramiz. Badiiy (muallifning hikoyalari, hikmatli qadimiy ertaklar, ya'ni. bolani insoniyatning estetik tamoyillari, an'analari bilan tanishtirish) diagnostika (agar bola

o'zining sevimli ertaki va qahramonini tanlagan bo'lsa, unda bu kontekstda qahramon bolaning o'zi, u kim bo'lishni xohlaydi prototipidir

Ertak terapiyasi faollashtirish jarayonidirresurslar, shaxsning salohiyati. Ko'pchilik uchun ertaklar sehr bilan bog'liq. Sehr nima? Bu savolni Paracelsus bergan. Sehrli dunyo ko'rinadigan Tabiatning ko'rinmas ruhiy analogidir. Tabiat ruhlari deb ataladigan qiziq jonzoqlar yashaydi. Bular yer ruhlari - gnomlar, suv ruhlari - undines, olov ruhlari - salamandrlar, havo ruhlari - silflar. Ruhlar aslida tirik mavjudotlardir. Tirik tabiat g'oyasi bizga shaxsiy rivojlanish uchun boy vositani beradi. Agar bolaga har bir daraxtda, butada, gulda, o't pichog'ida yashaydigan ajoyib kichik ko'rinmas jonzoqlar haqida gapiradigan bo'lsak, ongsiz ravishda novdalarni sindirish va gul terish istagi paydo bo'ladimi? O'simliklar dunyosi uchun yaratilgan mehribon odam. O'simliklar unga o'z mevalarini mamnuniyat bilan beradi va ko'rinmas elflar boshqa o'simlikka ucha oladi. Agar bola har bir oqimda, ko'lda nima borligini bilsa. Daryoning o'ziga xos suvi bor, u suvni ifloslantirmoqchimi? Axir, ruhlar iflos suvda yashay olmaydi va u o'lik bo'ladi. Agar bola bilsa Hatto salamandr ham kichkina olovda yashaydi, u gugurt bilan o'ynashni xohlaydimi, qo'rqib ketgan salamandrlarni uy atrofida telbalarcha tarqatadimi? Agar bola bilsa Havoda yashab, yaxshi orzular va tabassumlar olib keladigan kichik silflar va silflar kelajakda havoni bo'g'uvchi gazlar bilan ifloslantiradimi? Ammo sehr nafaqat sehrli dunyo aholisi bilan bog'liq. Bu ijodkorlik, yaratilish, yaxshi kuchlarga ishonish va yangi imkoniyatlar bilan bog'liq. Bu ko'zga ko'rinmas, ammo yurak uchun seziladi. Sehrgarlik ham o'zgarishdir. Sehrgarlik bizning ichimizda sodir bo'lib, atrofimizdagi dunyoni asta-sekin yaxshilaydi.

Xulosa Ertak terapiyasi - tuzatish texnologiyasining turlaridan biri sifatida ertak yordamida bolaga yumshoq va befarq ta'sir qilish imkonini beradi. Ertak terapiyasi bolaning o'zini o'zi anglashini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, o'zi bilan ham, boshqalar bilan ham aloqani ta'minlaydi, odamlar o'rtasida o'zaro tushunishni o'rnatishga yordam beradi, xatti-harakatlar va javob berishning zarur shakllarini, o'zi va dunyo haqida yangi bilimlarni o'zlashtiradi. . Ertak terapiyasining tamoyillari bolani kuchli tomonlari bilan tanishtirish, uning ong va xulq-atvor sohasini «kengaytirish», turli vaziyatlardan nostandart, optimal xulosalar izlash, hayotiy tajriba almashishdan iborat. Tatyana Dmitrievna Zinkevich-Evstegneeva tomonidan taklif qilingan ertaklarning tipologiyasini ko'rib chiqing: 1. Badiiy ertaklar. Bular qatoriga xalqning ko'p asrlik donoligi bilan yaratilgan ertaklar, muallif hikoyalari kiradi. Aynan shu hikoyalar odatda ertak, mif, masal deb ataladi 2. Xalq ertaklari. Xalq ertaklarining syujeti xilma-xildir. Ular orasida quyidagi turlar mavjud: – Hayvonlar haqidagi ertaklar, odamlar va hayvonlar o'rtasidagi munosabatlar; - Uy ertaklari. Ular ko'pincha oilaviy hayotning noaniqliklari haqida gapirishadi, ziddiyatli vaziyatlarni hal qilish yo'llarini ko'rsatadilar. Bu ertaklar kichik oilaviy fokuslar haqida gapiradi. - Transformatsiya haqidagi ertaklar. Masalan, G.X.ning ertagi. Andersen "Yomon o'rdak". - Qo'rqinchli hikoyalar. Yovuz ruhlar haqida hikoyalar. Shuningdek, ertaklar

dahshatli hikoyalardir. Ertakdagi tashvishli vaziyatni qayta-qayta modellashtirish va boshdan kechirish orqali bolalar keskinlikdan xalos bo'ladilar va javob berishning yangi usullariga ega bo'lishadi. Etti yoshli bolalarga qo'rqinchli voqealarni aytib berishda, oxiri kutilmagan va kulgili bo'lishi kerakligini yodda tutish kerak

Ertaklarda yaxshilik har doim yovuzlik ustidan g'alaba qozonadi! Ertak bolaga munosabat nuqtai nazaridan yaqin, chunki u dunyoni hissiy va hissiy idrok etadi. U hali ham kattalar fikrlash mantiqini tushunmaydi. Ertak to'g'ridan-to'g'ri o'rgatmaydi. Unda faqat sehrlil tasvirlar mavjud bo'lib, ular bolaga yoqadi va uning hamdardligini belgilaydi..

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mansurovich, S. S. (2022). METHODOLOGY OF ORGANIZING PHYSICAL EDUCATION LESSONS THROUGH DIGITAL TECHNOLOGIES. EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE, 2(4), 107111.
2. Salixov, S. M., & Salixov, T. M. (2022). Musobaqa oldi sportdagi stress va tayyorgarlikning psixologik tomonlari. Science and Education, 3(4), 1039-1044.
3. Salixov, S. M., & Nosirova, L. S. (2022). Hissiy irodaviy boshqaruv namoyon bo'lishining yosh va jins xususiyatlariga bog'liq o'zgarishi. Science and Education,
- 4..Mirziyoyev.Sh.M ta'lim tarbiya jarayoniga investitsiya kiritishga oid g'oyaviy so'zlaridan
- 5.Mirziyoyev.Sh.M Mamlakatimiz 2017- 2021 -yillarda rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi
- 6.Xaydariv .I.F Xalilova .I.N. Umumam psixalogiya.2009
- 7.Toxirova G " Yosh va pedagogik psixalogiya"2016
- 8.Qodirova, D. M. (2021). YOSH OILALARDA OILAVIY MUNOSABATNING SHAKLLANISHINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Oriental Art and Culture, (8), 179-183.